

ملا علی واعظ خیابانی تبریزی

فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله ملا علی واعظ خیابانی تبریزی

به کوشش: محمد الواساز خوبی^۱

چکیده

مرحوم آیت الله حاج ملا علی خیابانی تبریزی (۱۲۸۲ - ۱۳۶۷ هـ) از دانشمندان بزرگ آذربایجان است که غالباً به دو کتاب وقایع الایام و علمای معاصرین شناخته می‌شود. البته بیش از سی کتاب دیگر او هنوز چاپ نشده که خوشبختانه نسخه اصل آنها در کتابخانه آیت الله مرعشی قم موجود است. مرحوم خیابانی با نگاهی کتابشناسانه، نکاتی ظریف و مهم می‌یافت و در این کتاب‌ها ثبت می‌کرد. وی، فهرست کتابخانه شخصی خود را در آخر کتاب وقایع الایام (مجلد ماه صیام) ثبت کرد، که شامل ۱۰۰ کتاب شیعی و ۱۰ کتاب از اهل تسنن است. این گفتار، همان فهرست را همراه با مقدمه‌ای مفصل از محقق در شرح حال، اساتید، آثار و زندگی‌نامه علمی مرحوم خیابانی آورده است. **کلید واژه‌ها:** خیابانی تبریزی، علی (۱۲۸۲ - ۱۳۶۷ هـ) / وقایع الایام / علمای معاصرین / کتابخانه شخصی خیابانی / کتابخانه‌های تبریز / نسخه‌های خطی / وعظ و خطابه / واعظان قرن چهاردهم.

درآمد

تراجم نگار، کتابشناس و واعظ شهیر، شادروان آیت الله حاج ملا علی فرزند عبدالعظیم واعظ خیابانی تبریزی^۲ از بزرگان عالمان امامیه در منطقه آذربایجان به شمار می‌رود.^۳ وی در تاریخ ۲۸ شوال ۱۲۸۲ هـ، در یکی از محلات قدیمی تبریز به

۱. پژوهشگر مطالعات کتاب‌شناسی و سرگذشت‌نامه‌ها، قم.

۲. همنامی او با علی بن عبدالعظیم تبریزی (د: ۱۳۴۰ هـ) مشهور به علی مجتهد تبریزی، مؤلف ذخیره المحشر فی الباب الحادی عشر، موجب گردیده که عده‌ای آنها را یک شخص تلقی کنند. در حالی که مرحوم خیابانی زندگی‌نامه او را در علمای معاصرین ص ۲۸۸ آورده است.

۳. شرح حال وی در کتاب‌های تراجم برگرفته از نوشته خود مرحوم خیابانی است، بدین جهت ما در تدوین این نوشتار ←

نام «حکم آباد» دیده به جهان گشود. دوران کودکی را در آغوش پدر و مادر سپری نمود و آنگاه دروس مقدماتی و ادبی همچون: صرف و نحو را نزد ادیب فرزانه مرحوم ملا نور محمد مشهور به مقدس اهرابی آموخت و سپس به مدرسه طالبیه انتقال یافت و معانی، بیان، بدیع و منطق را پیش حاج میرزا احمد فخرالعلماء شریانی و آقا میرزا عبدالغفور اشلقی و دیگر اساتید فن به شاگردی نشست و بهره‌ها برد. او همچنین کتاب خلاصه الحساب را از عالم فاضل حاج محمد صادق ساعتی و سی فصل را از استاد ماهر میرزا عبدالعلی منجم تیریزی و شرح لمعه، ریاض، مکاسب و رسائل را در محضر آیت الله حاج ملا احمد تاهباز و دیگر اساتید تیریز فراگرفت و از علم سرشار آنها خوشه‌ها چید و از دوره سطح فارغ گردید.^۱

وی سپس مدت‌های متمادی در دروس دو استاد ممتاز حوزه علمیه تیریز که تازه از نجف اشرف برگشته بودند حاضر می‌شود و پایه‌های علمی خویش را مستحکم می‌نماید. خود در این مورد می‌گوید: «حقیر زیاده از بیست^۲ سال در خدمت آیت الله حاج میرزا اسدالله مجتهد بزازی تیریزی^۳ تلمذ و استفاده کردم؛ با اینکه سطوح فقه و اصول را از قبیل شرح لمعه و ریاض و مکاسب و رسائل را [در نزد] اساتید تیریز کاملاً خوانده بودم پس از مراجعت حضرت معظم له و مرحوم حجة الاسلام حاج سید احمد آقا خسروشاهی مدرس سزما از نجف اشرف مجدداً خواندم».^۴

مشایخ اجازه

واعظ خیابانی، در اثر جامعیت علمی و ارتباط نزدیک با دانشمندان علوم اسلامی از بزرگان حوزه‌های علمیه نجف اشرف، قم، کاظمین و تیریز اجازات جامع روایی و امور حسبیه دریافت داشته که متن هر کدام حاکی از علم و فضل و دانش اوست. اسامی مشایخ وی به ترتیب تاریخ صدور اجازه چنین است:

۱. آیت الله حاج شیخ عباس قمی، (۲۴ رمضان المبارک ۱۳۴۲ هـ).^۵

۲. آیت الله حاج شیخ جعفر نقدی، (ربیع الثانی ۱۳۴۶ هـ).^۶

⇐ فقط به نوشته‌های ایشان بسنده نمودیم. ر.ک: نقباء البشر، ۴/ ۱۲۶۸؛ اعیان الشیعه، ۸/ ۲۶۶؛ مؤلفین کتب چاهی، ۴/ ۲۲۷؛ الذریعه، ۱۵/ ۳۱۷ و ۲۲/ ۴۳۸ و ۲۵/ ۱۳۶؛ معجم مؤلفی الشیعه، ص ۹۲؛ دایرة المعارف تشیع، ۷/ ۲۲۷؛ مکارم الآثار، ۷/ ۲۴۴۴-۲۴۴۷؛ فرهیختگان آذربایجان، خطی؛ نامداران تاریخ، ۲/ ۲۴۵-۲۴۶.

۱. وقایع الایام فی احوال شهر الصیام، ص ۶۳۵؛ علمای معاصرین، ص ۴۰۶.

۲. ایشان در صفحه ۴۰۶ علمای معاصرین، مدت استفاده‌اش را بیش از یازده سال ذکر کرده است.

۳. از عالمان طراز اول و از خطیبان برجسته شهر بوده و از آیت الله فاضل ایروانی اجازه اجتهاد داشت. وی در جریان مشروطیت در سال ۱۳۲۵ هـ به تهران رفت و در سال ۱۳۲۶ هـ در آنجا وفات نمود. شاگردش آیت الله خیابانی در علمای معاصرین، صص ۳۹۳-۳۹۴ علم و فضل او را ستوده است.

۴. علمای معاصرین، ص ۳۹۳.

۵. وقایع الایام فی تمة محرم الحرام، صص ۳۴۰-۳۴۱.

۶. همان، ص ۶۶۱-۶۶۲.

۳. آیت الله شیخ علی کاشف الغطاء.^۱
 ۴. آیت الله شیخ محمد حسین کاشف الغطاء، (۲۳ شعبان المعظم ۱۳۴۷ هـ).^۲
 ۵. آیت الله حاج میرزا احمد مجتهد تبریزی قراجه داغی، (۲۷ شعبان المعظم ۱۳۴۷ هـ).^۳
 ۶. آیت الله میرزا علی آقا حسینی شیرازی، (۷ شوال المکرم ۱۳۴۷ هـ).^۴
 ۷. آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی، (۲۰ محرم الحرام ۱۳۵۸ هـ).^۵
 ۸. آیت الله سید محمد حجت کوهکمری، (۸ ربیع الاول ۱۳۵۸ هـ).^۶
 ۹. آیت الله حاج آقا سید حسین بروجردی، (۲۰ ربیع الثانی ۱۳۶۶ هـ).^۷
 ۱۰. آیت الله حاج میرزا محمد علی اردوبادی.^۸
 ۱۱. آیت الله حاج آقا حسین قمی.^۹
 ۱۲. آیت الله حاج میرزا فتاح شهیدی.^{۱۰}
 ۱۳. آیت الله حاج شیخ محمد باقر بیرجندی.^{۱۱}
 ۱۴. آیت الله حاج میرزا محمد طهرانی عسگری.^{۱۲}
 ۱۵. آیت الله سید حسن صدر.^{۱۳}
 ۱۶. آیت الله شیخ محمد جواد بلاغی.^{۱۴}
- ایشان همچنین به برخی از دانشمندان اسلامی از جمله به آیت الله حاج شیخ جعفر اشراقی تبریزی نوبری (۱۳۳۴ - ۱۴۲۱ هـ) و آیت الله حاج شیخ نصرالله شبستری (۱۲۹۲ - ۱۳۸۲ هـ) اجازه نقل حدیث داده است.^{۱۵}

مشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. همان، ص ۶۳۳.
۲. همان، صص ۶۵۸ - ۶۵۹.
۳. وقایع الایام فی تتمه محرم الحرام، ص ۳۳۷.
۴. وقایع الایام فی احوال شهر الصیام، ص ۶۵۵.
۵. علمای معاصرین، ص ۴۰۹.
۶. همان، صص ۴۰۸ - ۴۰۹.
۷. همان، ص ۴۰۸.
۸. وقایع الایام فی احوال شهر الصیام، صص ۶۶۲ - ۶۶۴.
۹. علمای معاصرین، ص ۴۰۸.
۱۰. وقایع الایام فی تتمه محرم الحرام، ص ۳۳۸.
۱۱. المسلسلات فی الاجازات، ج ۲، ص ۹.
۱۲. همان، ج ۲، ص ۵۲.
۱۳. وقایع الایام فی احوال شهر الصیام، ص ۶۳۴.
۱۴. همان، ص ۶۳۴.
۱۵. وقایع الایام فی تتمه محرم الحرام، صص ۳۵۹ - ۳۶۷.

خطابه

او در زمان خویش از واعظان زبردست و از مشهورترین سخنرانان ایران به شمار می‌رفت. به منبر و خطابه علاقه مفراطی داشت به طوری که بعد از اتمام سطوح به خطابه روی آورد و بیشترین آثار علمی خویش را در این زمینه به نگارش درآورد.

شیخ آقا بزرگ تهرانی او را در وعظ و خطابه از مشاهیر وعاظ ایران و از افاضل رجال با کفایت منبر یاد کرده و فعالیت‌های علمی و تبلیغی وی را می‌ستاید^۱ و در دایرة المعارف تشیع هم در این خصوص آمده است:

ملا علی خیابانی در وسعت اطلاعات به ویژه در زمینه تاریخ و تراجم کم‌نظیر بود و خود در مقدمه کتاب علمای معاصرین تصریح کرده است که از عنفوان جوانی به تاریخ و تراجم علاقه شدیدی داشته است. همچنین ذوق و شوق تألیف و خطابه در وجودش موج می‌زد بدین سبب پس از فراغت از دوره سطح از همان ایام تحصیلات عالی به تألیف و تحقیق و نوشتن، همچنین خطابه و وعظ و سخنرانی پرداخت. او از مشهورترین واعظان و خطیبان ایران به ویژه آذربایجان بوده به همین خاطر «واعظ خیابانی» خوانده می‌شد.^۲

سفرهای پُر بار

به طور کلی سفرهای آیت الله حاج ملا علی واعظ خیابانی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

الف) سفرهای مذهبی - زیارتی

ایشان بارها جهت زیارت خانه خدا و قبور مقدس ائمه هدی (ع) و زیارت قبله اول مسلمین عزم سفر بسته و با کمی امکانات و سختی راه‌ها خود را به مزار مطهر آنها رسانده و به ساحت والای آنها عرض ادب کرده است. خود وی در خصوص این سفرها می‌نویسد:

بحمد الله الملك الوهاب، ۲ مرتبه به حج بیت الله الحرام و ۶ دفعه به زیارت ارض اقدس رضوی و ۳ مرتبه به تقبیل اعتاب مقدسه ائمه عراق عليهم الصلوة والسلام و زیارت بیت المقدس و قدس خلیل الله موقّق شدم.^۳

ب) سفرهای علمی - سیاحتی

وی همچنین برای دیدار با دانشمندان اسلامی و تحقیق در آثار و تألیفات دانشمندان شیعی، به شهرهای دور و نزدیک ایران سفر نموده که در زیر به برخی از این سفرها اشاره می‌شود:

سفر اول وی در روز چهارشنبه سوم ربیع الثانی سال ۱۳۵۲ هـ برابر ۱۳۱۲ هـ ش بود که وارد خوی شد و بعد از ۱۵ روز

۱. الذریعه ۴/۱۴۶۸-۱۴۶۹.

۲. دائرة المعارف تشیع ۳۴۷/۷.

۳. علمای معاصرین، ص ۲۰۸.

توقف در آن شهر، شنبه جمادی الاولی همان سال به موطن اصلی خود تبریز مراجعت نموده است. سفر دوم ایشان در سال ۱۳۵۳ هجری بوده، هدف از این سفر زیارت مرقد شریف حضرت امام رضا (ع) بوده است. به همین منظور روز دهم جمادی الآخره سال ۱۳۵۳ هجری وارد زنجان گردیده و ۸ روز در آنجا اقامت گزیده است. در بیست و دوم جمادی الآخره به تهران و در آخر همان ماه به شهر مقدس قم وارد شده است. او پانزدهم رجب دوباره به تهران برگشته و بعد از آن عازم مشهد مقدس گردیده و تا دهم شعبان در آن شهر اقامت گزیده است.

آیت الله خبابانی در این دو سفر خصوصیات و ویژگی‌های علمای و کتاب‌های خطی مهمی را که ملاحظه کرده بود با دقت فراوان در یک دفترچه ۲۰۰ برگی به نگارش در آورده و آن را «ذخایر الاسفار» نامیده است.

شایان یادآوری است که نسخه‌هایی که وی در این سفرها ملاحظه کرده، یا از بین رفته‌اند و یا در صورت وجود تاکنون شناسایی نشده‌اند. همچنین اسامی علمایی که ذکر کرده و شرح حال مختصری از آنها به دست داده، اغلب در کتاب‌های تراجم یافت نمی‌شود.^۱

کتابخانه شخصی

کتابخانه شخصی آیت الله حاج ملا علی واعظ خبابانی، متشکل از کتاب‌های خطی و چاپی بوده که آیت الله شیخ آقا بزرگ تهرانی در بیشتر جلد‌های الذریعه از کتاب‌های نفیس ایشان سیاد می‌کند. ایشان اسامی کتاب‌های خطی موجود در کتابخانه‌اش را در آخر وقایع الایام فی احوال شهر الصیام آورده و آنها را خیلی استنادانه توضیح داده است. لازم به یادآوری است که بیشتر کتاب‌های دست‌نویس وی پس از وفات به کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی در شهر مقدس قم منتقل شده و در آن کتابخانه نگهداری می‌شود.

تالیفات

آیت الله واعظ خبابانی عالمی پر تلاش بوده و بیشتر زندگی خود را با نوشتن و تألیف سپری نموده است. او از تمامی لحظات عمر خویش برای نوشتن و ضبط آثار و اخبار ائمه معصومین (ع) و احیای میراث غنی تشیع سود جسته و بنا به تصریح خودش از سال ۱۳۰۵ هجری (۲۰ سالگی) تا سال ۱۳۵۵ هجری بیش از ۵۰ اثر در موضوعات مختلفی همچون ادبیات، تاریخ، جغرافیا، عقاید، اخبار، مواعظ، رجال، و... به رشته نگارش در آورده است.^۲

آیت الله شهید حاج میرزا محمد علی قاضی طباطبایی (ره) در خصوص آثار علمی وی می‌نویسد: «در میان مشایخ محدثین عصر ما نیز مرحوم علامه محدث، ثقة جلیل، آقای حاج مولی علی واعظ تبریزی خبابانی؛ صاحب مجلدات وقایع الایام روایت بسیار خوبی در تالیفاتش دارد؛ هر چه از ضعیف و قوی و صحیح و سقیم نقل کرده، مصدر و سند نقل خود را نشان داده است».^۳ متأسفانه بیشتر کتاب‌های وی که مشحون از اطلاعات کتابشناسی، تاریخی، جغرافیایی

۱. ذخایر الاسفار چاپ شده در میراث اسلامی ایران، دفتر سوم، صص ۶۱۹-۶۵۳.

۲. وقایع الایام فی تمته محرم العرام، ص ۳۴۲.

۳. تحقیق در اوّلین اربعین سید الشهداء (ع)، ص ۷۳۰.

و علمی است به صورت دست‌نوشته باقی مانده و تعداد کمی از آنها به چاپ رسیده است. بخشی از فهرست آثار وی به ترتیب حروف الفبا چنین است.

۱. انتخاب الاسفار

منتخب از چند کتاب خطی نادر که مؤلف بر آنها دست یافته و برای خویش گلچین نموده است.^۱

۲. تحفة الاحباب^۲

۳. تحفة الاحباء في شرح قصيدة سيد الشعراء، (العينية)

این اثر را که اولین تألیف وی بوده، به خواهش یکی از اعیان دولت در زمان تحصیل در ایام تعطیل نوشته است. آغاز

تحریر این کتاب روز شنبه دوم ذی‌الحجّه ۱۳۰۵ هـ و انجام آن روز دوشنبه ۲۵ همان ماه بوده است.^۳

۴. تلخیص جلد اول وقایع الایام

۵. تلخیص جلد دوم وقایع الایام

۶. ذخایر الاسفار^۴

این کتاب حاصل دو سفر مؤلف بوده که در دو مقصد تدوین یافته است:

مقصد اول: حاوی مطالب مهمی است از مشاهدات مؤلف به دو شهر خوی و ارومیه که بعد از چاپ جلد سوم «وقایع

الایام» در سال ۱۳۵۲ هـ برابر با ۱۳۱۲ هـ ش به شهرهای یاد شده صورت گرفته است.

مقصد دوم: گزارش سفر دیگر مؤلف به فاصله یک سال از سفر قبلی (۱۳۵۳ هـ) است، که با هدف زیارت بارگاه

ملکوتی حضرت ثامن الائمه حضرت رضا علیه السلام بوده است. مؤلف در این دو سفر با علمای زیادی ملاقات نموده و

کتاب خطی مهمی را ملاحظه کرده و هر یک را با مشخصات دقیق ضبط نموده است. این کتاب به کوشش و تصحیح علی

صدرایی خویی در دفتر سوم میراث اسلامی ایران در سال ۱۳۷۵ هـ ش از سوی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، در قم به

چاپ رسیده است.

۷. طوائف الصحائف

طرائف، نوادر، لطائف و فواید نفیسه کتاب‌هایی است که مؤلف آنها را خوانده و در این جُنگ آورده است. وی گاهی

بعضی از مطالب را توضیح داده و برای آغاز انتخاب بیشتر کتاب‌ها خطبه‌ای جداگانه انشاء نموده است.^۵

۸. عدة السفر و زبدة الحضر

مجالس کوتاه مختصری است شامل یادداشتهایی برای واعظان و اهل منبر که در سفر و حضر از آن استفاده کنند.^۶

۱. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۷۰/۱۲، ش ۴۴۹۱.

۲. همان ۷۲/۱۲، ش ۴۴۹۴.

۳. همان ۱۰۹/۸، ش ۲۹۱۵ و ۶۴/۱۲، ش ۴۴۸۶.

۴. همان ۷۸/۱۲، ش ۴۵۰۱.

۵. همان ۷۱/۱۲، ش ۴۴۹۱.

۶. همان ۷۴/۱۲، ش ۴۴۹۷.

۹. علمای معاصرین^۱

کتابی است مورد احترام و اعتماد پژوهشگران و محققان علوم اسلامی که در ۸۱ سالگی مؤلف به رشته تحریر در آمده است. این کتاب حاوی شرح حال ۳۰۰ تن از مشاهیر و بزرگان علم و ققاهت شیعه بوده که در دو مقصد تدوین یافته است. مقصد اول؛ در احوال اشخاصی است که از ابتدای بلوغ مؤلف (سال ۱۲۹۹ هـ) تا سال تألیف کتاب (سال ۱۳۶۳ هـ) به رحمت ایزدی پیوسته‌اند.

مقصد دوم؛ در شرح حال افرادی است که در سال تدوین کتاب در قید حیات بودند.

کتاب فوق در سال ۱۳۲۵ هـ ش / ۱۳۶۵ هـ به همت و نفقه تاجر نیکوکار حاج محمد باقر آقا خوبی کلکته‌چی و به خط طاهر خوشنویس، در مطبعه اسلامیّه در تهران به چاپ رسید. کتاب یاد شده در سال ۱۳۸۳ هـ ش با تغییر نام اصلی با عنوان «علمای معاصر» از سوی انتشارات نوید اسلام در قم به چاپ رسیده است.

۱۰. غرایب الدعوات

کتابی است در ادعیه و طلسمات و عوذات متفرقه.^۲

۱۱. فهرست

مرحوم خیابانی در این کتاب فهرست مطالب کتاب‌های قصص العلماء، دارالسلام و تفسیر ابوالفتوح رازی را با شماره صفحات تنظیم نموده است.^۳

۱۲. فهرست وقایع الایام^۴

کتابی است در ۳۰۰ صفحه در احوال جمیع ایام با ذکر مدارک و منابع.^۵

۱۳. قطرات اللجة

منتخباتی است از مجموعه «لجة الاخيار» ملا محمد هاشم بن اسماعیل تبریزی. این کتاب در شب ۲۹ ربیع الآخر ۱۳۱۲ هـ به پایان رسیده است.^۶

۱۴. کفایة الانام في وقایع الایام

کتابی است در تاریخ و حوادث روزانه سال قمری که از اول ماه محرم شروع شده است. گویا این کتاب پیش نویس کتاب «وقایع الایام» بوده که بعداً به طور منظم و با اضافات تدوین شده است.^۷

۱. دو نسخه از این کتاب در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (۱۲/۶۴-۶۵، ش ۴۴۸۱ و ۴۴۸۲) نگهداری می‌شود.

۲. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۱۲/۶۷، ش ۴۴۸۷.

۳. همان، ۷۰۸/۳۲، ش ۱۲۹۰۰.

۴. این کتاب همان است که در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۱۲/۱۱۳، ش ۴۵۳۶، با عنوان وقایع الایام معرفی شده است.

۵. علمای معاصرین، ص ۴۰۷.

۶. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۱۲/۶۹، ش ۴۴۹۰.

۷. همان ۱۷۷/۸، ش ۳۰۰۲.

۱۵. کلمة جامعه

کتابی است در ۴۷۰ صفحه که حاوی عقائد، مسائل، قصاید و احوال حضرت صدیقه طاهره (س) و ائمه معصومین (ع) می‌باشد.^۱

۱۶. مجالس المحدثین فی اصول الدین^۲

این کتاب حاوی اصول دین و اعتقادات امامیه بوده که برای اهل منبر و واعظان در مجالسی ترتیب داده و در پایان هر مجلس به مصائب حضرت امام حسین (ع) اشاره کرده است.^۳

۱۷. مجالس المحدثین

۵۱ مجلس کوتاه است در داستان بعضی از پیران و فضائل امامان و پایان هر مجلس ذکر مصائب حضرت سید الشهداء (ع) است.^۴

۱۸. مجالس مختصره در مقاصد مهمه^۵

حاوی ۲۵۷ مجلس کوتاه است در اصول دین و امور اعتقادی آمیخته با مطالب تاریخی که هر مقصد شامل مجلسی است برای واعظ.^۶

۱۹. مجالس واقیه در مقاصد مهمه

اصول دین پنجگانه و اعتقادات شیعه امامیه را به صورت مجالسی برای گویندگان تنظیم کرده و در پایان هر مجلس به مصائب حضرت امام حسین (ع) اشاره کرده است.^۷

۲۰. مجمع الشتات

متفرقاتی است به نظم و نثر به زبان فارسی و عربی در تاریخ و شرح حال علما و پاره‌ای از نامه‌هایی که بسین مؤلف و دیگران رد و بدل شده است.^۸

۲۱. مجموعه الشعرية

۲۲. مقاصد علیّه

کتابی است به زبان فارسی و حاوی یادداشت‌های منبری مؤلف در موضوعات اخلاق و آداب اسلامی.^۹

۱. علمای معاصرین، ص ۴۰۷.

۲. در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی نام کتاب مجالس المحدثین فی عقائد المؤمنین آمده است.

۳. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۷۰/۱۲، ش ۴۴۹۱ و ۴۵۰۱.

۴. همان ۷۴/۱۲، ش ۴۴۹۷.

۵. در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی نام کتاب مقاصد مهمه آمده است.

۶. فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی ۷۳/۱۲، ش ۴۴۹۵ و ۴۴۹۶ و ۴۵۰۰.

۷. همان ۷۱/۱۲، ش ۴۴۹۲.

۸. همان ۶۶/۱۲، ش ۴۴۸۴.

۹. همان ۲۰۴/۲۴، ش ۹۴۴۱.

۲۳. منتخب کفایة الموحدين و قصص العلماء

۲۴. منتخب کفایة الموحدين و گنجینه الاسرار و روضة الابرار

۲۵. منتخب از لیجة و قصص العلماء

۲۶. منتخب القصائد

اشعاری است انتخاب شده از شاعران گوناگون فارسی زبان در فضائل و مصائب حضرات معصومین علیهم السلام، این انتخاب برای اهل منبر انجام گرفته و در آغاز کتاب چند قصیده عربی آمده است.^۱

۲۷. منتخب المسائل من الرسائل

وی در این کتاب مسائل فقهی را از رساله‌های عملیه با عبارت‌های آنها انتخاب کرده است.^۲

۲۸. منتخب المطالب

۲۹. منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

جلد ۸، بدین تفصیل:

مؤلف پس از اینکه جلد اول کتاب وقایع الایام خود را به پایان برد بر آن شد که مطالب متفرقه جدید را که ضمن خواندن کتاب‌های مختلف به دست می‌آورد و مناسب با منبر و تألیفاتش می‌باشد، در جنگی گردآوری کند و برای خودش نگاه دارد.

این جنگ محتوی مطالب اعتقادی، تاریخی، اخلاقی، تفسیری و حدیثی و همچنین قصائدی انتخاب شده در فضائل، مناقب و مصائب حضرات ائمه معصومین (ع) و پند و اندرز بوده است.^۳

جلد اول: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد^۴

جلد دوم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

این کتاب در روز چهارشنبه هشتم جمادی الاولی ۱۳۳۶ به پایان رسیده است.^۵

جلد سوم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

این کتاب در شب بیست و هشتم جمادی الآخرة ۱۳۴۱ به پایان رسیده است.^۶

جلد چهارم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

۱. همان ۷۵/۱۲، ش ۴۴۹۹.

۲. همان ۷۶/۱۲، ش ۴۵۰۰.

۳. همان ۶۱/۱۲، ش ۴۴۷۲.

۴. همان ۶۱-۶۲، ش ۴۴۷۳.

۵. همان ۶۲/۱۲، ش ۴۴۷۴.

۶. همان ۶۲/۱۲، ش ۴۴۷۵.

این کتاب در روز ۲۵ جمادی الاولی ۱۳۴۵ به پایان رسیده است.^۱

جلد پنجم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

این کتاب در پانزدهم ذی الحجه ۱۳۴۹ به پایان رسیده است.^۲

جلد ششم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد

این کتاب انتخاب شده از دواوین شعراء بوده و در ۱۶ ذی الحجه ۱۳۴۹ به پایان رسیده است.^۳

جلد هفتم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد^۴

جلد هشتم: منتخب المقاصد و منتخب الفوائد^۵

۳۰. نخبه المطالب

روایات و مطالب متنوعی است در موضوعات اعتقادی و اخلاقی که مؤلف برای مؤلفات و منبرهای خود از کتابهای متفرقه انتخاب نموده است.^۶

۳۱. نفایس الادب بلغة العجم و العرب

منتخبیاتی است به نثر و نظم فارسی و عربی در مورد فضیلت علم و آداب و شرایط آن و سخنوری و عقل. وی کتاب خویش را در چهار مقصد تدوین نموده و در هر موضوعی اول آیات قرآن و احادیث را نقل کرده و سپس گفته‌هایی از حکماء و ادباء را به نظم و نثر آورده است.^۷

۳۲. نوادر الاخبار

کتابی است در اخبار و احادیث مربوط به موضوعات مختلف که به کار و اعظان می‌آید.^۸

۳۳. نوادر الثمانین

کتابی است محصول مطالعهٔ چهل کتاب خطی و چهل کتاب چاپی که برای استفاده خویش در منبر و یا در تألیفاتش در جنگی انتخاب شده است.^۹

۱. همان ۶۳/۱۲، ش ۴۴۷۶.

۲. همان ۶۳/۱۲، ش ۴۴۷۷.

۳. همان ۶۳/۱۲، ش ۴۴۷۸.

۴. همان ۶۴/۱۲، ش ۴۴۷۹.

۵. همان ۶۴/۱۲، ش ۴۴۸۰.

۶. همان ۷۷/۱۲، ش ۴۵۰۱.

۷. همان ۶۸/۱۲، ش ۴۴۸۸.

۸. همان ۷۵/۱۲، ش ۴۴۹۸.

۹. همان ۶۸/۱۲، ش ۴۴۸۹.

۳۴. نوادر الکتب الخطیة و الطبعية

مؤلف کتاب‌های خطی و چاپی را که به ترتیب می‌خوانده، آنچه به نظرش مهم می‌آمده در این مجموعه گنج‌نایده است.^۱

۳۵. وقایع الایام

۴ جلد،^۲ بدین تفصیل:

جلد اول: وقایع الایام در احوال رجب و شعبان

کتابی است جامع و مفید در وقایع و اعمال ماه رجب و شعبان که در ۵۸۶ صفحه تدوین یافته است. این کتاب در سال ۱۳۲۵ در مطبعه کربلاتی اسد آقا و به اهتمام فرزند ایشان محمد اسماعیل در تبریز به چاپ رسید.

جلد دوم: وقایع الایام در احوال محرم الحرام

این کتاب به علت حوادث عظیم، فتنه‌های بسیار، ناامنی‌های موجود در جامعه آن روز و سفر نویسنده به بیت الله الحرام هفت سال بعد از تألیف جلد اول به رشته تحریر در آمده است. مؤلف در این خصوص می‌نویسد:

«در سال سی و یک از فضل و عنایت ملک علام شرف زیارت بیت الله الحرام... میسر گردید و عهد کردم که اگر به سلامت از آن سفر برگردم به اتمام این کار اهتمام بنمایم... و چون در اواسط محرم سی و دو به وطن مألوف برگشتم در اول جمادی الاولی به عزم درست و نیت راسخ بدون تردید به این امر ابتداء گردید».

این نوشتار برای بار اول در سال ۱۳۴۰ هـ با تقریظ مرجع تقلید وقت، آیت الله حاج میرزا صادق آقا مجتهد تبریزی؛ در ۶۷۷ صفحه و بدون حواشی در تبریز به چاپ رسید و چاپ دوم آن با افزایش حواشی و تقریظ ادیب فرید، آقا سید عبدالحمید تبریزی غیائی، در سال ۱۳۵۱ هـ در مطبعه علمیه آقا اسماعیل در تبریز به زیور چاپ آراسته گردید.^۳

جلد سوم: وقایع الایام فی احوال شهر الصیام

کتابی است بسیار سودمند در احوال ماه مبارک رمضان و مزیّن به تقریظ آیت الله حاج میرزا محمد علی اردوبادی. نویسنده در این کتاب توضیحات جامع و پُر فایده‌ای در تفسیر برخی از آیات قرآن کریم و روایات مشکله ارائه نموده و سپس در حاشیه کتاب اطلاعات مفیدی در شرح حال اصحاب، تابعین، محدثین، حکماء، ادباء و نحوین گزارش کرده است. این کتاب مأخوذ از ۲۱۰ منبع بوده و پس از تألیف، از اول تا آخر مورد تصحیح و مقابله مؤلف و آقا میرزا حسن رائی خیابانی گرفت و سپس در سال ۱۳۵۱ هـ در ۶۶۷ صفحه به سعی و اهتمام آقای مشهدی اسماعیل در مطبعه علمیه تبریز به چاپ رسید.^۴

۱. همان ۶۶/۱۲، ش ۴۴۸۵.

۲. جلد پنجم این کتاب نفیس، به چاپ نرسیده و نسخه خطی آن که دست نویس مؤلف می‌باشد در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی به شماره ۴۴۹۳ نگهداری می‌شود.

۳. وقایع الایام در احوال محرم الحرام، صفحات مختلف.

۴. همان.

جلد چهارم: وقایع الایام فی تتمه محرم الحرام

این کتاب معروف به «تتمه محرم» بوده و مزین به تقریظ دو فقیه بی بدیل، آیت الله حاج میرزا فتاح شهیدی و آیت الله حاج شیخ جعفر نقدی است. آیت الله حاج میرزا محمد علی مدرس خیابانی تبریزی در اول کتاب در معرفی تتمه محرم می‌نویسد:

«... همانا اثری است پر بها و رخشنده و گوهری است متلالی و درخشنده که علاوه بر احیاء آثار اهل بیت عصمت و خانواده طهارت صلوات الله علیهم اجمعین؛ حاوی مطالب متنوعه علمیّه و تاریخیّه و ادبیّه و تحقیقات مقاصد مهمه و توضیحات کلمات معضله و ترجمه حال جمعی از علماء و ادباء خاصّه و عامّه و شطری از از اکابر رواة اخبار دینیّه بوده و محل استفاده صغیر و کبیر...».

تتمه محرم مأخوذ از ۱۲۳ منبع بوده و در سال ۱۳۶۲ ه در ۴۰۲ صفحه با نفقه دوست مؤلف، آقای مشهدی محمد علی توتونچی به چاپ رسیده است.^۱

سرانجام این عالم فرهیخته بعد از ۸۴ سال و ۳ ماه و ۱۷ روز زندگی، در روز یکشنبه چهاردهم ماه صفر ۱۳۶۷ برابر با ششم دی ماه ۱۳۲۶ ه^۲ ش داعی حق را لبیک گفت و جان به جان آفرین تسلیم نمود.^۳

۳۶. هدیه المؤمنین فی اصول الدین^۴

۳۷. فهرست نسخه‌های خطی کتاب خانه ملا علی خیابانی

مؤلف، این فهرست را به درخواست سید محمد مهدی علوی سبزواری امام جماعت مسجد جامع سبزواری به رشته تحریر در آورده است. وی در این فهرست ابتدا به ذکر کتاب‌های خاصّه و بعد به ذکر کتاب‌های عامّه - موجود در کتابخانه‌اش - پرداخته و سپس به ضبط ویژگی‌های نسخ پرداخته است. این فهرست با عنوان «اسامی الکتب الخطیّه» در آخر جلد وقایع الایام فی احوال شهر الصیام به چاپ رسیده است.

۱. همان.

۲. آیت الله حاج میرزا عباسقلی واعظ چرنده‌ای تاریخ رحلت وی را ۱۴ صفر ۱۳۶۸ ه مصادف با ۱۰/۶/۱۳۲۶ ه^۲ ضبط کرده (زندگانی محمدؐ، ص، یب) و در فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (ج ۳۲، ص ۷۰۸)، ۱۳۶۶ ه درج گردیده که درست همان ۱۳۶۷ ه است.

۳. وفیات علماء چاپ شده در میراث اسلامی ایران ۷۱۰/۴: مکارم الآثار ۷/۲۴۴۶، به نقل از روزنامه اطلاعات، ش ۱۹، ۶۵۳۲، صفر ۱۳۶۷ ه مطابق با پنج شنبه دهم دی ۱۳۲۶ ه^۲.

۴. علمای معاصرین، ص ۴۰۷.

اسامي الكتب الخطية
وهي على قسمين من الخاصة والعامه
اما الاول

[8777] [١] كتاب الجعفریات^١

من الكتب المعتمدة المعتمدة اعتمد عليه المحدثون والعلماء قدمائهم ومتأخروهم وهو مشتمل بألف حديث بالإسناد المتصل كلها عن مولينا الصادق (ع) وقد فصل ببيان اعتباره وسائر ما يتعلق به العلامة القدوسي محدث العصر وواقعة الدهر الحاج ميرزا حسين التوري الطبرسي اعلى الله مقامه في خاتمة مستدرک الوسائل ولم يكن ذلك الكتاب عند العلامة المجلسي و صاحب الوافي والوسائل ومؤلفه الشيخ الثقة الفقيه محمد بن الأشعث الكوفي الساكن بمصر من اعظم فقهاء الإمامية وقد اخذ محمد بن داود بن سليمان للشيخ الجليل التلعكبري ولوالده اجازة منه سنة ثلثمائة و ثلاث عشرة .

[8778] [٢] ثاقب المناقب^٢

كتاب طريف في بابه ممتاز بين نظائره و اترابه جامع لفضائل جمّة ومعجزات كثيرة غريبة لأهل بيت العصمة (ع) للشيخ الفقيه العلامة عمادالدين ابي جعفر محمد بن علي الطوسي المشهدي المعروف بـ «ابن حمزه» صاحب كتاب الوسيلة الى نيل الفضيلة في الفقه ولم يكن عند المحدثين الثلاثة الأواخر ولكن السائرين من المحدثين كصاحب دارالسلام و انيس المسافر و روضات الجنّات و مدينة المعاجز و الذمعة الساكنة و ناسخ التواريخ نقلوا عنه و زمان تأليفه سنة ستين و خمسمائة .

[8779] [٣] صراط المستقيم^٣

كتاب كامل في الامامة مستوف للأدلة كبير جداً فيما ينيف على عشرين الف بيت بل المظنون أنه لم يكتب مثله في هذا المعنى للشيخ الجليل المحقق زين الدين علي بن يونس العاملي البياضي المتوفى في سنة سبع و سبعين و ثمانمائة و نقل فيه عن أكثر من مأتي كتاب من مصنفات الفريقين و ذكر اسامي الكتب كلها في مقدّمة الكتاب .

[8780] [٤] قرب الإسناد^٤

من الأصول المعتمدة المشهورة للشيخ الثقة الجليل شيخ القميين ، و جههم كاتب صاحب الأمر عجل الله فرجه ابي جعفر محمد بن عبدالله الحميري رحمة الله عليه و قد صنّف كتباً كثيرة و كان ابوه ثقة و من أصحاب ابي محمد العسكري صلوات الله عليه .

١. الذريعة ١٠٩٢/٢، ١١٢/٥ .

٢. همان، ٥/٥ .

٣. همان، ١١٧/٢٣ .

٤. همان، ٦٧/١٧ .

[8781] [٥] الأنوار المضيئة في الحكمة الشرعية^١

كتاب شريف نفيس لانظير له، مشتمل على جميع مسائل اصول الدين ومذهب الإمامية وأبواب الفقه والأخلاق والأدب والسُنن والأدعية وما تشتهيه الأنفس من الحكمة الشرعية العلمية والعملية للسيد الأجل العلامة السَّابِة بهاء الدين علي بن غياث الدين عبدالكريم بن [عبدالحميد [الحسيني] النيلي النجفي من تلامذة فخر المحققين ابن العلامة الحلبي ومن مشايخ الشيخ ابن فهد الحلبي والحسن بن سليمان الحلبي صاحب مختصر البصائر قدس الله سرارهم وفي خاتمة المستدرک أنه رحمه الله قد أورد على الكشاف ثمانمائة آيراد وجمعها في مجلدين.

[8782] [٦] كامل الزيارة^٢

للشيخ الأجل الثقة ابي القاسم جعفر بن قولويه القمي رحمه الله عليه وهو من أعظم ثقة العلماء وأكابر مشايخ شيخنا المفيد وكل ما يوصف به الناس من جميل وثقة ونقّة فهو فوقه وكتابه من الأصول المعروفة وأخذ منه الشيخ الطوسي وغيره والتزم في مقدّمة الكتاب بالنقل عن الثقة وهو مشتمل بأزيد من مائة باب.

[8783] [٧] كتاب المحاسن^٣

للشيخ الكامل الثقة أبي جعفر احمد بن محمد بن خالد [بن عبدالرحمن] البرقي منسوب الى برقي من اعمال قم وهو من أجلاء أصحابنا الإمامية وكان ماهراً في العربية وعلوم الأدب جداً وله تصانيف كثيرة ومن أجلها وأجمعها كتاب المحاسن المشتمل على أزيد من مائة باب من أبواب الفقه والحكم والآداب والعلل الشرعية والتوحيد وسائر مراتب الأصول والفروع وكان الصدوق رحمه الله عليه وضع على حذوها كثيراً من مؤلفاته ونقل عنه الكليني وكل من تأخر عنه وهو من الأصول المعتمدة وتوفى رحمه الله عليه في حدود سنة ٢٧٠ وكان أبوه محمد بن خالد أيضاً من كبراء الرواة والمحدثين وعظماء أهل الفضل والدين ومن ثقة أصحاب الكاظم والرضا عليهما السلام وقد صنّف أيضاً في الآداب والتفسير والتواريخ والخطب والعلل والتوارد كثيراً.

[8784] [٨] كنز جامع الفوائد مختصر تأويل الآيات الباهرة^٤

أما تأويل الآيات الباهرة في فضائل العترة الطاهرة للسيد الفاضل العلامة الزكيّ شرف الدين علي الحسيني الأسترآبادي المتوطن بالفرج تلميذ الشيخ الأجل نورالدين علي بن عبدالعالي الكركي مؤلف كتاب الغرورية في شرح الجعفرية وترجمة نفحات الأهلوت^٥ لشيخه الكركي وأما كنز جامع الفوائد للشيخ الجليل علم بن سيف بن منصور رضوان الله عليهما وكلاهما في

١. همان، ٢/٤٢٢.

٢. همان، ١٧/٢٥٥.

٣. همان، ٢٠/١٢٢.

٤. همان، ١٨/١٤٩ و ٢٢/٣٨١.

٥. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را اثر سید امیر محمد بن ابی طالب حسینی استرآبادی ذکر کرده است. (الذريعة ١٢٣/٤).

غاية الفضل والذیانة و جمع من المتأخرین رووا عنهما و في آخر النسخة: فرغ من تنمیقه منتخبه العبد الفقیر الى الله الغفور علم بن سیف بن منصور غفر له ولوالديه بالمشهد الشریف الغروي على مشرفه السلام سنة سبع و ثلاثین و تسعمائة و سمیته كنز الفوائد و دامغ المعاند. و له ایضاً ترجمة كتاب تحفة الأبرار الفارسي في أصول الدین للشیخ عماد الدین حسن بن علی الطبري بالعربیة.

[۹] كتاب الهداية^۱ [8785]

في تاريخ النبي و الأئمة عليهم الصلوة و السلام و معجزاتهم للشیخ ابي عبدالله الحسين بن حمدان الحضيبي^۲ [الجنبلاني] و هو مشتمل على أ ر كثيرة في الفضائل و ان غمز عليه بعض أصحاب الرجال و لكن جمعاً من اعظام المتأخرین و تقوه و اثنو عليه منهم الشیخ الفقيه المحقق الشیخ یوسف البحراني و العالم التحریر ابن الوحید البهبهاني و العلامة النوري رضوان الله عليهم كما قال في نفس الرحمن: كتاب الهداية المنسوب اليه أي الحضيبي في غاية المتانة و الإتقان لم نرفیه ما ینافي المذهب و قد نقل عنه و عن كتابه هذا الأجلء من المحدثین كالشیخ ابي محمّد هارون بن موسی التلعکبري و الشیخ حسن بن سلیمان الحلبي في منتخب البصائر و رسالة الرجعة و صاحب عیون المعجزات و المولى المجلسي و صاحب العوالم و غیرهم.

[۱۰] رياض العلماء و حياض الفضلاء^۳ [8786]

من الخاصة و العامة في عشر مجلدات و قد عثرت على أربعة منها مع خاتمة القسم الأول و خاتمة القسم الثاني كلتيهما بالتفصیل الوافي للعالم المتبحر النقاد البصير و الفاضل المضطلع المحقق الخبير الأميرزا عبدالله التبريزي الاصفهاني الشهير بـ «الأفندي» من أفاضل تلامذة العلامة المجلسي قدس سرهما و له بصيرة عجيبة بحقیقة أحوال علماء الإسلام و معرفة تامة بتصانيف مصنفیهم الأعلام و قد ذكر في هذا الكتاب أحوال علمائنا من زمن الغيبة الصغرى الى زمانه و هي سنة تسع عشرة بعد مائة و الف من الهجرة.

[۱۱] اللآلی العبقريّة في شرح القصيدة الحميرية^۴ [8787]

للشیخ الأجل الفقيه بهاء الدین محمد بن [تاج الدین] الحسن الاصفهاني الملقّب بـ «الفاضل الهندي» و قد ذكر ترجمة السید رحمة الله عليه و فضيلة القصيدة العينية على غيرها و بین لغات الأبيات و معانيها و تراکيب ألفاظها و مبانيها و جل أخبار الأشعار في كل فقراتها و مقاصدها و ما أودع الناظم فيها من النکات الأدبية و القواعد التحويّة و ما يعلم به وجوه بلاغتها من القوانين البيانية فهذا الشرح أقوى دليل على كون الرجل قد وجد من كل فنّ من فنون العریبة أسه و كتبه قدس سره و نور تبره و توفى في سنة احدى و ثلاثین و مائة بعد الف من الهجرة عن بضع و ثمانین سنة.

۱. همان، ۱۶۴/۲۵.

۲. واژه «الحضيبي» به صورت «الحضيبي» و «الخصيبي» هم ضبط شده است.

۳. همان، ۳۳۱/۱۱.

۴. شیخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان اللآلی العبقريّة في العينية الحميرية ضبط کرده است. (الذريعة، ۴۰۳/۳، ۴۰۳/۱۸، ۲۵۹/۱۸).

[8788] [١٢] نکت البیان و أدب الأعیان

للسید المحقق الجلیل علی بن خلف المشمشعی المعروف بـ «السید علی خان» والی الحویزة و هو کتاب طریف نفیس کبیر مشتمل علی أبواب ثمانية الأول فی تفسیر الآیات القرآنیة و تکلم فیہ بما أغفله المفسرون و الثانی فی شرح الأحادیث المشکلة و الثالث فی ذکر ما تکلم فیہ مع العلماء السابقین و المعاصرین له فی مسائل شتی و باقی الأبواب فی ایراد کلمات حکمیة من الأنبیاء و الأئمة و أهل الفضل و فی فنون الأدب من الکلام علی فحول الشعراء و الإیراد علیهم و الإلتصار لهم ثم یورد أقسام فنون الشعر من غزل و تشبیب و مدیح و فخر و رثی الی غیر ذلك من الحکایات المستطرفة و كانت مدّة تألیفه خمسة أشهر من سنة ١٠٨٤.

[8789] [١٣] مقامات النجاة^٢

للسید السند الأجل العلّامة نعمة الله الجزائري المشتهر بـ «الشوشتری» و هو فی شرح أسماء الله الحسنی بترتیب حروف الهجاء بلغ فیہ الی آخر حرف الضاد المعجزة ثم تركه بأمر مولانا المجلسی رحمة الله علیہ لذلك لكثرة ما أودعه فیہ من الأشعار العرفانیة و المقامات الوجدانیة و ان كان فیہ کثیر من المطالب الطریفة و الفوائد الشریفة التي قلّ ما توجد فی غیره .

[8790] [١٤] تفسیر العیاشی^٣

هو ابوالنضر محمد بن مسعود [بن محمد بن عیاش] السّلمی [السعرقندی] المعروف بـ «العیاشی» ثقة صدوق عین من عیون هذا الطائفة بصیر بالروایة كان أكبر أهل المشرق علماً و فضلاً و أدباً و نبلاً فی زمانه أنفق علی أهل العلم و الحدیث تركه أبیہ و هی ثلثمائة ألف دینار و كانت داره كالمسجد بین ناسخ أو قارنی أو مقابل أو معلق مملوءة من الناس و له كتب كثيرة تزيد علی ما تبي مصنف منها كتاب التفسیر المشهور المرجع المستند لأهل التفسیر روى عنه الطبرسی و غیره .

[8791] [١٥] كتاب الأربعین^٤

للشیخ الأجل الأفقه الثقة العدل أسعد بن ابراهیم بن الحسن بن علی الإربلی رحمه الله قال فی مقدّمة الكتاب : حدّثني الشیخ الأمام الحافظ الحسیب النسیب جمال الدین ابن الذّحیة و الحسین المغربي الأندلسی سنة عشرة و ستّامة .

[8792] [١٦] كتاب الأربعین عن الأربعین فی فضایل علی امیر المؤمنین (ع)^٥

للشیخ الأجل الأمجد و الإمام الفرد الأوحّد العدل الثقة الفرید الشیخ المفید أبی سعید محمد بن احمد بن الحسین النیسابوری الخزاعی رحمه الله ثقة عین حافظ له تصانیف منها الأربعین و هو جدّ الشیخ جمال الدین ابي الفتح الرّازی المعروف صاحب التفسیر المشهور رضی الله تعالی عنه قال فی مقدّمة الكتاب أخرجت أربعین حدیثاً عن أربعین رجلاً من شیوخی و سبّيتها

١. همان، ٣٠٣/٢٤.

٢. همان، ١٤/٢٢.

٣. همان، ٢٩٥/٤.

٤. شیخ آقا بزرك تهرانی ابن كتاب را با عنوان اربعون حديثاً ضبط کرده است. (الذريعة، ٤١٠/١).

٥. شیخ آقا بزرك تهرانی ابن كتاب را با عنوان اربعون حديثاً عن الأربعین فی فضائل امیر المؤمنین (ع) ضبط کرده است.

(الذريعة، ٤٣٢/١).

- الأربعين عن الأربعين في فضائل عليّ أمير المؤمنين (ع).
 [١٧] كتاب الأربعين عن الأربعين^١ [8793]
 للشيخ الثقة العدل الأمين شيخ الأصحاب الذي يعرف بالشيخ منتجب الدين علي بن عبيدالله بن الحسن بن الحسين بن بابويه القمي صاحب كتاب الفهرس في ذكر المشايخ المعاصرين للشيخ الطوسي والمتأخرين الي زمانه كان معاصراً لابن شهر آشوب المازندراني و يروي عن الشيخ الطبرسي و الشيخ ابي الفتح الرازي و عن خلق كثير من علماء العامة و الخاصة و قد عثر أزيد من ثمانين سنة و هو من اولاد أخي شيخنا الصدوق رحمه الله عليه و كان ثقة صدوقاً محدثاً حافظاً علامة كثير الرواية و اوسع الطرق عن مشايخ عديدة حسن الضبط و هذا الكتاب مشتمل على أخبار غريبة لطيفة أربعون حديثاً عن أربعين شيخاً عن أربعين صحابياً من أربعين كتاباً و قد أضاف في آخر الكتاب الأربعين أربع عشر حكاية طريفة كلها في فضائل سيدنا و مولينا أمير المؤمنين صلوات الله عليه و معجزاته .
- و من هنا تقتصر على ذكر أسامي الكتب و أسامي مؤلفيها فقط رعاية للإختصار .
- [١٨] كتاب منهاج الحق و اليقين^٢ [8794]
 للشيخ العلامة و السيد الفهامة النور البهي و الآية السرمدي السيد ولي الله بن السيد نعمة الله الحايري اعلى الله مقامه .
- [١٩] كتاب ايضاح دفاين النواصب المعروف بـ «مائة متقبة»^٣ [8795]
 و المشهور بمناقب الشيخ الإمام ابي الحسن محمد بن احمد بن علي بن الحسين بن شاذان القمي رحمه الله عليه .
- [٢٠] كتاب تواريخ الأئمة الاثنى عشر^٤ [8796]
 للشيخ الأديب [ابى عمرو] نصر بن علي [بن نصر بن علي بن صهبان بن أبي] الجهمضي [البصري المتوفى في احد الربيعين سنة ٢٥٠] رحمه الله عليه .
- [٢١] كتاب أخبار المسلسلات^٥ [8797]
 [٢٢] و كتاب الأعمال المانعة من الجنة^٦ [8798]
 [٢٣] و كتاب الغايات^٧ [8799]
 [٢٤] و كتاب العروس في فضل الجمعة^٨ [8800]
-
١. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان الأربعون حديثاً من الأربعين عن الأربعين ضبط کرده است. (الذريعة، ٤٣٣/١).
 ٢. همان، ١٥٩/٢٣.
 ٣. همان، ٢٥١/١٦.
 ٤. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان تاريخ آل الرسول ضبط کرده است. (الذريعة، ٢١٢/٣، ٤٧٣/٤).
 ٥. همان، ٢١/٢١.
 ٦. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان المانعات من دخول الجنة ضبط کرده است. (الذريعة، ٣٠/١٩).
 ٧. همان، ٣/١٦.
 ٨. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان العروس في خصائص يوم الجمعة و فضائله ضبط کرده است. (الذريعة، ٢٥٣/١٥).

كلها للشيخ الجليل الفقيه الثقة الأمين العدل ابي محمد جعفر بن احمد بن علي القمي نزيل الري تدس الله سزه .

[8801] [٢٥] كتاب فضائل شهر رجب^١

[8802] [٢٦] و كتاب فضائل شهر شعبان^٢

[8803] [٢٧] و كتاب فضائل شهر رمضان^٣

[8804] [٢٨] و كتاب صفات الشيعة^٤

[8805] [٢٩] و كتاب مصادقة الأخوان^٥

كلها للشيخ الجليل الفقيه فخر الشيعة و ركن الشريعة الذي كلت الألسن عن عد محامده و مناقبه الشيخ أبي جعفر محمد بن علي بن الحسين بن موسى بن بابويه القمي الصدوق رضي الله عنه .

[8806] [٣٠] كتاب المؤمن^٦

للشيخ الثقة الجليل و الفقيه العدل النبيل الحسين بن سعيد الأهوازي نزيل قم الذي بكثرة كتبه يضرب المثل من أصحاب الرضا و الجواد و الهادي عليهم الصلوة و السلام .

[8807] [٣١] كتاب الإستنصار^٧

[8808] [٣٢] و كتاب التعريف بوجوب حق الوالدين^٨

للشيخ الجليل و الفحل النبيل ابي الفتح محمد بن علي الكراچكي صاحب كتاب كنز الفوائد تلميذ الشيخ المفيد و السيد المرتضى رحمة الله عليه .

[8809] [٣٣] كتاب الهداية^٩

للشيخ الفاضل و الإمام الفاضل الشيخ عبدالله بن الفرغ القطيفي البحراني رحمة الله عليه .

[8810] [٣٤] كتاب مقتل امير المؤمنين (ع)^{١٠}

١. همان، ٢٥٢/١٦.

٢. همان، ٢٥٢/١٦.

٣. همان، ٢٥٢/١٦.

٤. همان، ٤٥/١٥.

٥. همان، ٩٧/٢١.

٦. همان، ٢٧٨/٢٣.

٧. همان، ٣٤/٢.

٨. همان، ٢١٦/٤.

٩. شيخ آقا بزرگ تهراني اين كتاب رابا عنوان الهداية في اثبات الإمامة و الولاية ضبط کرده است . (الذريعة، ١٨٧/٢٥).

١٠. همان، ٣٠/٢٢.

- للشَّيخِ الفاضل والحبر الكامل ابي الحسن احمد بن محمد بن عبدالله البكري شيخ الشَّهيد الثاني .
- [8811] [٣٥] **كتاب التمهيص^١**
- للشَّيخ الثَّقَّة الجليل والفقَّه النَّبيل ابي علي محمد بن همام [بن سهيل الكاتب المولود ٢٥٨ و المتوفى ٣٣٦] استناد التَّلَعكبري وسائر الأعلام كما نسب اليه العلامَّة المجلسي رحمة الله عليه في مقدِّمة البحار وقد ينسب للشَّيخ الورع الثَّقفي والإمام الفحل الزَّكِّي ابي محمد الحسن بن علي بن الحسين بن شعبة الحرَّاني صاحب تحف العقول كما قال الشَّيخ ابراهيم القطيفي و جزم به الأُميرزا عبدالله الأصفهاني صاحب رياض العلماء وغيرهما .
- [8812] [٣٦] **كتاب أصل من الأصول**
- لبعض قداماء أصحابنا ولا نعرف اسمه .
- [8813] [٣٧] **كتاب الإختصاص^٢**
- [8814] [٣٨] **و كتاب الأُمالي^٣**
- [8815] [٣٩] **و رسالة الاعتقادات^٤**
- للشَّيخ الأَجَلِّ المفيد محمد بن محمد بن النُّعمان قدس الله لطيفه .
- [8816] [٤٠] **كتاب سؤالات^٥**
- المولوى خليل [الغازي] القزويني عن العلامَّة المجلسي قدس سرهما .
- [8817] [٤١] **كتاب عوالم العلوم وهو مجلِّدات كثيرة والموجود عندي أربعة عشر مجلِّدأ .**
- [8818] [٤٢] **مجلِّد النَّبوة**
- [8819] [٤٣] **و مجلِّد الإمامة المطلقة**
- [8820] [٤٤] **و مجلِّد غصب الخلافة**
- [8821] [٤٥] **و مجلِّد غصب فدك**
- [8822] [٤٦] **و مجلِّد الخلفاء**
- [8823 - 30] [٤٧ - ٥٤] **و مجلِّدات ثمانية في أحوال اميرالمؤمنين^(ع)**
- [8831] [٥٥] **و مجلِّد غيبة**

وقال في مقدِّمته : المجلِّد السادس والعشرون من كتاب عوالم العلوم في أحوال الإمام الثاني عشر صلوات الله عليه . كلُّها للشَّيخ

١. همان ، ٤/٤٣١ .

٢. همان ، ١/٣٥٨ .

٣. همان ، ٢/٣١٥ .

٤. همان ، ٢/٢٢٤ .

٥. شيخ آقا بزرگ تهراني ابن كتاب رابا عنوان الأُسئلة الخليلية ضبط كرده است . (الذريعة ، ٢/٨٢) .

- الفاضل الجلیل الشیخ عبدالله بن نورالله البحرانی من تلامذة العلامة المجلسی قدس سرهما.^۱
- [8832] [۵۶] کتاب مصباح الزائر^۲
- [8833] [۵۷] و فلاح السائل^۳
- [8834] [۵۸] و جمال الاسبوع^۴
- [8835] [۵۹] و فتح الأبواب^۵
- [8836] [۶۰] و سعد السعد^۶
- [8837] [۶۱] و كشف المحجة لثمره المهجة^۷
- [8838] [۶۲] و کتاب الموسعة^۸
- [8839] [۶۳] و کتاب الدرور الواقية^۹
- [8840] [۶۴] و کتاب الیقین باختصاص مولینا علی بامرة المؤمنین.^{۱۰}
- کلتها للشیخ الأجلّ رضي الدین علی بن [موسی بن] طاووس العلوي الحسني [المتوفى سنة ۶۶۴] قدس الله سره الزکي.
- [8841] [۶۵] کتاب غرر الحكم و درر الکلم^{۱۱}
- للإمام العلامة و الحبر الفهامة عبد الواحد بن محمد الآمدي رحمة الله عليه.
- [8842] [۶۶] کتاب معالم العلماء^{۱۲}
- للشیخ الفقيه رشيد الدین أبي جعفر محمد بن علي بن شهر آشوب المازندراني رضوان الله عليه.
- [8843] [۶۷] کتاب مصباح المتجهّد^{۱۳}
- للشیخ الأجلّ شيخ الطائفة محمد بن الحسن الطوسي قدس الله روحه.

۱. همان، ۳۵۶/۱۵.

۲. همان، ۱۰۷/۲۱.

۳. شیخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان فلاح السائل و نجاح المسائل ضبط کرده است. (الذریعة، ۳۰۲/۱۶).

۴. همان، ۱۲۹/۵.

۵. شیخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان فتح الأبواب بین ذوی الألباب و رب الأرباب ضبط کرده است. (الذریعة، ۱۰۳/۱۶).

۶. شیخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان سعد السعد و للنفس منضود ضبط کرده است. (الذریعة، ۱۸۲/۱۲).

۷. همان، ۵۸/۱۸.

۸. همان، ۷۳/۱۶.

۹. همان، ۱۲۶/۸.

۱۰. همان، ۲۸۱/۲۵.

۱۱. همان، ۳۸/۱۶.

۱۲. همان، ۲۰۱/۲۱.

۱۳. همان، ۱۱۸/۲۱.

- [8844] [٦٨] كتاب نهج الحق و كشف الصدق^١
 في الكلام للشيخ العلامة جمال الدين حسن بن يوسف المطهر الحلبي قدس سره.
- [8845] [٦٩] كتاب التفسير^٢
 للشيخ فوات بن ابراهيم الكوفي رضوان الله عليه.
- [8846] [٧٠] كتاب دلائل الإمامة^٣
 للشيخ الجليل [ابي جعفر] محمد بن جرير [بن رستم] الطبري الإمامي رحمه الله عليه.
- [8847] [٧١] كتاب جامع المقال^٤
 في تمييز المشتركة من الرجال للشيخ العالم الزاهد فخر الدين بن طريح النجفي المعروف بـ«الشيخ الطريحي» صاحب
 مجمع البحرين و المنتخب رحمه الله عليه.
- [8848] [٧٢] كتاب الدعوات^٥
 ٧٣. و شرح الشهاب^٦
 للشيخ الجليل و الإمام التبيل قطب الدين ابي الحسن سعيد بن هبة الله بن الحسن الراوندي طيب الله رسمه.
- [8849] [٧٤] كتاب الدر المنثور^٧
 للشيخ الفاضل و الحبر الكامل علي بن [الشيخ فخر الدين] محمد بن الحسن بن [زين الدين] الشهيد الثاني رحمه الله.
- [8850] [٧٥] كتاب عوالي اللآلي^٨
 للشيخ الجليل محمد [بن علي بن ابراهيم] بن [أبي] جمهور الأحساوي رحمه الله تعالى.
- [8851] [٧٦] معارج اليقين^٩

١. همان، ٢٤/٤١٦.

٢. همان، ٤/٢٩٨.

٣. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان دلائل الإمامة أو دلائل الائمة ضبط کرده است. (الذريعة، ٨/٢٤١).

٤. همان، ٥/٧٣.

٥. همان، ٨/٢٠٢.

٦. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان ضياء الشهاب في شرح الشهاب ضبط کرده است. (الذريعة، ١٥/١٢٤).

٧. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان الدر المنثور من الخبر المأثور و غير المأثور ضبط کرده است. (الذريعة، ٨/٧٦).

٨. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان عوالي اللآلي العزیزة في الأحاديث الدينية ضبط کرده است. (الذريعة، ١٥/٣٥٨).

٩. همان، ٢١/١٨٥.

يشابه جامع الأخبار و ارشاد القلوب ينقل عنه صاحب جواهر الأخبار للعالم الكامل الألمي محمد بن محمد بن محمد السيزواري ألفه سنة تسع و سبعين و ستّامة من الهجرة النبوية .

[8852] [٧٧] كتاب تاريخ الأئمة^١

للشيخ الأديب الفاضل ابي محمد عبدالله بن احمد بن محمد بن الخشاب [النحوي الشهير المتوفى سنة ٥٦٧هـ] وقد عدّه العلامة المجلسي في مقدّمة البحار و غيره من علماء الإمامية و عدّه غيره من فضلاء العامة .

[8853] [٧٨] كتاب تحفة السنية في شرح نخبة المحسنية^٢

[٧٩]. و الإجازة الكبيرة

للعالم المتبحر النقاد السيد عبدالله بن نورالدين بن نعمة الله الجزائري رحمة الله عليه .

[8854] [٨٠] كتاب مسائل^٣

السيد العالم الجليل مهنا بن سنان [بن عبدالوهاب الجعفري العبيدي الحسيني المدني] القاضي بالمدينة من علماء الإمامية عن المولى الأعظم العلامة الحلبي قدس سرهما .

[8855] [٨١] كتاب رسائل عشرة^٤

للفاضل المتبحر المولى حيدر علي المجلسي [بن العلامة الميرزا محمد بن الحسن الشيرازي صهر العلامة المجلسي و ابن اخته و] المتوطن في المشهد الغروي طاب مضجعه .

[8856] [٨٢] كتاب شرعة التسمية [في النهي عن التسمية صاحب الزمان (مج)]^٥

لسلطان حكماء المتألهين مير محمد باقر الداماد قدس سره .

[8857] [٨٣] كتاب الكشكول فيما جرى على آل الرسول^٦

لأفضل المتألهين حيدر بن علي [العبيدي او العبدلي] الحسيني الأملي [المعروف بالصوفي] من معاصري فخر المحققين محمد بن المطهر الحلبي رحمة الله عليه .

[8858] [٨٤] كتاب شرح قصيدة الحميري^٧

١. شيخ آقا بزرگ تهراني ابن كتاب ربا عنون المواليد أو مواليد أهل البيت (ع) ضبط كرده است. (الذريعة، ٢١٧/٣، ٢٣٣/٢٣).

٢. همان، ٢٤٢/٣.

٣. شيخ آقا بزرگ تهراني ابن كتاب ربا عنون المسائل المهنية ضبط كرده است. (الذريعة، ٣٧٠/٢٠).

٤. شيخ آقا بزرگ تهراني ابن كتاب ربا عنون مجموعة رسائل الشيرازي ضبط كرده است. (الذريعة، ١١٣/٢٠).

٥. همان، ١٧٨/١٤.

٦. همان، ٨٢/١٨.

٧. شيخ آقا بزرگ تهراني ابن كتاب ربا عنون شرح قصيدة الحميري العينية ضبط كرده است. (الذريعة، ١٠/١٤).

للعالم العارف المحقق الآغا ميرزا فضلعلي [بن المولى عبدالكريم الايرواني] التبريزي [المتوفى في نيف و ثلاثين و ثلاثمائة بعد الألف] رحمة الله عليه .

وأما الكتب الخطية الفارسية التي اقتنتها ووقفت عليها بمنه ولطفه جلّ ذكره وعظم شأنه

- [8859] [٨٥] كتاب بحر العلوم^١
- [8860] [٨٦] وكتاب رياض الجنة^٢
- للسيد السند و العالم المعتمد شيخ الاسلام الأميرزا حسن الزنوزي رحمة الله عليه .
- [8861] [٨٧] كتاب تحفة المؤمنين^٣
- [8862] [٨٨] وكتاب ذخاير الواعظين^٤
- للمولى سلطان حسين بن المولى سلطان محمد الواعظ الأستراآبادي من تلامذة الشيخ البهائي رحمة الله عليه و قد قتل شهيداً في سنة نهب اتوشه خان لبلاد استرآباد و له من العمر نحو مائة سنة تقريباً و ألف التحفة و له اثنان و ثلاثون سنة .
- [8863] [٨٩] تفسير روض الجنان^٥
- للسيخ الأجلّ أبي الفتوح الحسين بن علي الخزاعي الرازي مدرس سزه و قد طبعت عدّة من مجلّداته بالري .
- [8864] [٩٠] كتاب مصابيح القلوب^٦
- للعالم الفاضل الفقيه أبي سعيد الشيخ حسن بن الحسين السبزواري رحمة الله عليه و قد كان في عصر الشّهيد و ما قاربه و له كتب فارسيّة عديدة جيّدة .
- [8865] [٩١] كتاب لجة الأخبار^٧
- للفاضل الخبير الأميرزا هاشم خان [بن الميرزا اسماعيل خان] التبريزي رحمة الله .

١. همان، ٤٢٢/٣.

٢. همان، ٣٢٢/١١.

٣. همان، ٤٧٣/٣، ٨/١٠.

٤. همان، ٨/١٠.

٥. همان، ٢٧٤/١١.

٦. همان، ٩٠/٢١.

٧. همان، ٢٩٦/١٨.

- [8866] [٩٢] **کتاب مرآة الأحوال^١**
 للعالم الفاضل آقا احمد بن آقا محمد علي بن الاستاذ الأكبر البهبهاني اعلى الله مقامهم .
- [8867] [٩٣] **کتاب شرح المناظرات المأموني^٢**
 للعالم الجليل محمد بن الحسين الشهير بـ «اسماعيل المازندراني» رحمة الله عليه وفيه فوايد جيدة و مطالب حسنة .
- [8868] [٩٤] **کتاب نظم الغرر و نضد الدرر^٣**
 في شرح بعض الحكم و المواعظ لأمير المؤمنين (ع) للعالم الأديب عبدالكريم بن محمد يحيى القزويني من علماء عهد السلطان حسين الصفوي انار الله برمانه .
- [8869] [٩٥] **کتاب شرح نهج البلاغة^٤**
 للعالم الفقيه المحقق جامع العلوم العقلية و النقلية عز الدين العاملي و كان من شركاء الدرس مع الشيخ علي الكركي و الشيخ ابراهيم القطيفي عند الشيخ علي بن هلال الجزائري رضوان الله عليهم .
- [8870] [٩٦] **کتاب ترجمة الصحيفة السجادية**
 للعالم الفاضل الكامل المولى محمد صالح بن محمد باقر القزويني المعروف بـ «الروغني» طيب الله رسمه .
- [8871] [٩٧] **کتاب قاموس المعارف^٥**
 للعالم البارع الجامع الآقا ميرزا محمد علي التبريزي الخياباني سَمَّه الله تعالى .
- [8872] [٩٨] **کتاب حياة الأرواح و روح الأشباح^٦**
 في الكلام مفصلاً للعالم الكامل الألمي السيد محمد حسين بن احمد الشريف الحسيني طاب ثوابه .
- [8873] [٩٩] **کتاب عجالة الزاكب و قناعة الطالب^٧**
 [في المناقب] للعالم المحقق أميرزا محمد حسين بن محمد مهدي كرهودي سلطان آبادي رحمة الله عليه .
- [8874] [١٠٠] **کتاب آداب الرياضة و طريق السلوك**
 مطابقاً للشَّرع المطهر للشيخ الأجل المولى محمد تقي المجلسي قدس الله روحه الزكي .

١. همان، ٢٠/٢٦١.

٢. شيخ آقا بزرگ تهراني اين کتاب را با عنوان شرح سوالات المأمون من الرضا صبيط کرده است. (الذريعة، ١٣/٣١١).

٣. همان، ٢٤/٢١٨.

٤. دانشنامه امام علي (ع) ١٢/١٣١.

٥. همان، ١٧/١٧.

٦. همان، ٧/١١٦.

٧. همان، ١٥/٢٢٢.

[8875] [۱۰۱] کتاب أصول العقاید و جامع الفوائد^۱

للعالم الزکي الأعمي السيد محمد هادي بن اللّوحي الموسوي الحسيني السّيزواري اعلى الله مقامه .

و اما الكتب الخطيّة من العامّة

[8876] [۱۰۲] تفسير معالم التّنزيل^۲

للأمام محيي السنّة ابي محمّد حسين بن مسعود البغوي من أعاظم فقهاء الشّافعيّة صاحب المصاييح و شرح السنّة .

[8877] [۱۰۳] كتاب وسيلة المآل في عدّ مناقب الأكل^۳

للشّيخ العلامة صفّي الدّين احمد بن فضل بن محمّد باكثر المكي الشّافعي .

[8878] [۱۰۴] كتاب مقتل الحسين (ع)^۴

لأخطب الخطباء ضياء الدّين ابي المؤيد موفق بن احمد المكي الخوارزمي الحنفي من تلامذة العلامة الزّمخشري صاحب كتاب المناقب و لم يكتب مثل هذا المقتل من العامّة و هو في مجلدين .

[8879] [۱۰۵] كتاب كفاية الطالب في مناقب اميرالمؤمنين عليّ بن ابي طالب (ع)^۵

للأمام العلامة ابي عبدالله محمّد بن يوسف الكنجي الشّافعي صاحب كتاب البيان في اخبار صاحب الزّمان عجل الله فرجه .

[8880] [۱۰۶] كتاب روضة الازهار و نزهة النفوس و الأبصار^۶

لواحد من علماء العامّة لم يذكر اسمه و هو كتاب كبير جامع لفنون الأدب و الأخبار و المديح و الهجاء و الأمثال و الملح و نواذر الآثار و الحكايات و غيرها .^۶

[8881] [۱۰۷] كتاب الاستيعاب في بيان ترجمة الآل و الأصحاب^۷

للشّيخ ابي عمر يوسف بن عبدالله بن محمّد بن عبدالبرّ القرطبي الأندلسي المالكي المعروف بـ «ابن عبدالبرّ» و توفّي سنة ۴۶۳ .

[8882] [۱۰۸] كتاب التبرّ المذاب في بيان ترتيب الأصحاب

للسّيّد احمد بن محمّد بن احمد الحافّي الحسيني نسباً و الشّافعي مذهباً .

[8883] [۱۰۹] كتاب حوض النهر في شرح روض الزّهر^۸

۱. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان اصول العقاید ضبط کرده است . (الذریعة، ۱۹۹/۲) .

۲. كشف الظنون، ۱۷۲۶/۲ .

۳. الذریعة، ۸۳/۲۵ .

۴. كشف الظنون، ۱۴۹۷/۲ .

۵. شيخ آقا بزرگ تهرانی این کتاب را با عنوان روضة الأزهار في الرسائل و الأشعار ضبط کرده است . (الذریعة، ۲۸۷/۱۱) .

۶. به نوشته شيخ آقا بزرگ تهرانی مؤلف این کتاب شيخ حسين بن علی بن حماد الليثي الواسطي است .

۷. كشف الظنون، ۸۱/۱ .

۸. الذریعة، ۱۱۲/۷ .

للسيد حيدر الحسيني وهو كتاب شريف نفيس جامع في الفضائل والمناقب وروض الزهر أرجوزة في مديح أهل بيت النبوة (٤) للسيد محمد البرزنجي وكلاهما من العامة من أهل شهر زور المعروف بكردستان المتصل بأذربايجان والنسخة كتبت من نسخة الشارح بأمر سليمان باشا والي شهر زور سنة ١٢٤٨.

أما الكتب الفارسية من العامة

[8884] [١١٠] كتاب روضة الأحاب في سير النبي والأك والأصحاب^١

من أوثق كتب العامة في السير والتواريخ واعتمد عليه علماء الخاصة ومورخوهم ونقل عنه العلامة النوري وصاحب ناسخ التواريخ للسيد عطاء الله بن فضل الله الشافعي الشيرازي الملقب بـ «جمال الدين الحسيني» وقد أثنى عليه وعلى كتابه السيد المؤيد والعالم المسدد سيف الشيعه ومصباح الشريعة مير حامد حسين التيسابوري الهندي قدس الله سره الزكي في عبقات الأتوار واستقصاء الأفعام وهو كتاب جامع حافظ على أخبار طريفة وأثار لطيفة مشتمل بأبيات راتقة عربية وفارسية بترتيب مخصوص مرغوب يشبه طرز عصري جديد.

[8885] [١١١] كتاب جامع الحكايات^٢

لنورالدين محمد العوفي من أعظم فضلاء العامة ألفه في سنة ٦٣١هـ في زمن دولة السلطان شمس الدين ايلتمش المقيم في دهلي باسم وزيره نظام الملك محمد بن أبي سعيد الجندي وهو كتاب عجيب طريف كبير جداً مشتمل بأقسام خمسة وكل قسم محتوي على أبواب كثيرة ابتداء من التوحيد والأنبياء والأولياء والملوك ولطائف كلماتهم وطرائف حكاياتهم وذكر الأخلاق الحميدة والمكارم المرضية وأضدادها مشروحاً وفضل في نقل عجائب البحار وطبايع الحيوانات وغيرها ففيه كل ما تشتهيهِ الأنفس وتقرُّ الأعين وتلتذُّ القلوب والنسخة كتبت في سنة ١٢٦١.

هذا من فضل ربي ليبلونني أشكركم أم أكفر الشكر لله عدد الليالي والذهور والحمد له عدد أمواج البحور والثناء له من اليوم التي يوم يتفح في الصور.

إِسِي فَأَزِينِي إِلَهِي فَأَشْكُرَا

إِلَهِي لَقَدْ أَحْسَنْتَ عَوْدًا وَبَدَأًا

لِسَانَا يَقُولُ الشُّكْرَ فَبِكَ لَقَضَرَا

وَلَوْ أَنَّ لِي فِي كُلِّ سَنِيَةٍ شَفْرَةٌ

١. همان، ١١/٢٨٥.

٢. همان، ٥/٥٠.

إِذَا كَانَ شُكْرِي نِعْمَةً اللَّهُ نِعْمَةً
عَلَيْ لَه فِي مِثْلِهَا يَجِبُ الشُّكْرُ
فَكَيْفَ بُلُوغُ الشُّكْرِ إِلَّا بِفَضْلِهِ
وَ إِنْ طَالَتِ الْأَيَّامُ وَأَتَّصَلَ الْعُمْرُ

اگر هر موی من گردد زبانی
شود هر یک تو را تسبیح خوانی
هنوز از بی‌زبانی خفته باشم
ز صد شکرت یکی ناگفته باشم
به درگاه تو در امید و در بیم
نشاید راه بردن جز به تسلیم

فلک پرستی و دوران گشادی
جهان و جان و روزی، هر سه دادی
اگر روزی دهی ور جان ستانی
تو دانی هر چه خواهی کن تو دانی

گاهی که کنی عهد و وفا با یاران
ز نهار بعهد خود وفا واجب دان
بی‌شکر خدا مباش هرگز نفسی
تا ابر کرم شود ز هر سو باران

شکر سوی شهر سعادت برد
هر که کند شکر ز پادشاه برد

گر کسی شکر او فزون گوید
شکر توفیق شکر چون گوید

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

- أعيان الشيعة، سيّد محسن امين، دارالتعارف المطبوعات، بيروت، ۱۴۰۳ هـ.
- الذريعة الى تصانيف الشيعة، شيخ آقا بزرگ تهراني، دار الاضواء، بيروت، ۱۴۰۳/ ۱۹۸۳ م.
- المسلسلات في الاجازات، سيّد محمود مرعشي نجفي، كتابخانه آيت الله مرعشي نجفي، قم، ۱۴۱۶ هـ.
- تحقيق در اولين اربعين سيّد الشهداء (ع)، شهيد سيّد محمد علي قاضي طباطبائي.
- دايرة المعارف تشيع، احمد صدر حاج سيّد جوادى، كامران فاني، بهاء الدين خرمشاهي، ناشر سازمان دايرة المعارف تشيع، ۱۳۷۲ هـ ش.
- زندگانی محمد (ص)، توماس كارلايل، مترجم ابو عبدالله امام زنجاني، مُحشى آيت الله حاج ميرزا عباس قلى واعظ چرندابی، ناشر چاپخانه شفق، تبريز/ ۱۳۴۹ هـ ش.
- علمای معاصرین، ملا علی خيابانی تبریزی، ناشر کتابفروشی اسلاميه، تبريز/ ۱۳۶۶ هـ ش.
- فريختگان آذربايجان، محمد الوانساژ خويي، خطي.
- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آيت الله مرعشي نجفي، سيّد احمد حسيني اشكوري، كتابخانه آيت الله مرعشي نجفي، قم، ۱۳۷۱ هـ ش.
- معجم مؤلفي الشيعة، على القائيني النجفي، انتشارات وزارت ارشاد اسلامي، جمادى الاولى ۱۴۰۵ هـ.
- مكارم الآثار، محمد علي (معلم حبيب آبادي)، انتشارات كمال، اصفهان/ ۱۳۶۲ هـ ش.
- مؤلفين كتب چاپي، خانبابا مُشار، چاپ خانه رنگين، ۱۳۴۰ هـ ش.
- وفيات علماء، تاليف آيت الله سيّد احمد زنجاني، بكوشش عبدالحسين جواهر كلام، ميراث اسلامي ايران، بكوشش رسول جعفريان ناشر كتابخانه آيت الله مرعشي نجفي، چاپ اول، قم/ ۱۳۷۸ هـ ش.
- نامداران تاريخ، عمران عليزاده، ناشر مؤلف، چاپ اول، تبريز/ ۱۳۸۰ هـ ش.
- نقاء البشر في القرن الرابع عشر، شيخ آقا بزرگ تهراني، تعليقات سيّد عبدالعزيز طباطبائي، دارالمرتضى، مشهد/ ۱۴۰۴ هـ.
- وقايح الايام در احوال محرم الحرام، آيت الله ملا علي واعظ خياباني تبريزي، تبريز، ۱۳۴۰ هـ.
- وقايح الايام في احوال شهر الصيام، آيت الله ملا علي واعظ خياباني تبريزي، تبريز، ۱۳۵۰ هـ.
- وقايح الايام في تمتة محرم الحرام، آيت الله ملا علي واعظ خياباني تبريزي، تبريز، ۱۳۶۲ هـ.